

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Amstelodami, 1672

Saltus Teutoburgiensis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-7830

SALTUS
TEUTOBURGIENSIS.
MEMORIÆ. SACRUM

TEUTOBURGENSIS. SALTUS. LOCA. VASTA. PERAGRANS
PAULISPER. COEPTUM. SISTE. VIATOR. ITER
HIC. RAPTAS. AQUILAS. CLADIS. MONUMENTA. LATINÆ
INVENIES. VARI. RELIQUIASQUE. DUCIS
EGIT. ET. HIC. CELEBREM. THIETMALLO. TESTE. TRIUMPHUM
SAXONICAM. CAROLUS. DEPOPULATUS. HUMUM
UT. MERITO. DUBITES. ROMANA. CÆDE. CRUENTO
ARMINIO. MAJOR. NUM. SIT. HABENDUS. HONOS
SAXONIS. AN. CAROLO. VICTORI. SÆPIUS. HOSTEM
FREGIT. HIC. INDOMITUM. CONTUDIT. ILLE. SEMEL.

FERDINANDUS. DEI. ET
APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCO-
PUS. PADERBORNENSIS. COADJUTOR
MONASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS
COMES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
RO. DE. FURSTENBERG

SALTUM. LATINIS. TEUTOBURGIENSEM. OS-
NEGGUM. FRANCIS. APPELLATUM. QUINCTILII
VARI. LEGIONUMQUE. TRIUM. TUMULO. ET. CA-
ROLLM. VICTORIA. DE. SAXONIBUS. PROPE
THIETMALLAN. DCC. LXXXIII. REPORTA-
TA. NOBILEM. POSITO. HOC. MONU-
MENTO. ILLUSTRAVIT

NO-

NOTÆ.

I. **S**ALTUS TEUTOBURGIENSIS.] Meminit hujus saltus Tacitus lib. 1. Ann. *Ductum inde agmen ad ultimos Bruëterorum: quantumque Amisiam & Luppiam amnes inter, vastatum: haud procul Teutoburgensi saltu.* Quibus verbis satis designavit, quo loco situs sit, & ubinam inquirendus; nempe inter *desertum Sinedi*, & *Dethmoldiam Hornamque* oppida, ubi mons *Teuteberg* antiquum nomen hodie retinet; cui descriptio Taciti, Velleii, ac Dionis de Variana clade testimonia conveniunt. Lipsius in Tacit. lib. 2. Ann. n. 211. Reineccius in Poëtam Anonym. de Carol. M. lib. 1. Horrion lib. 2. Panegy. Pad. c. 9. Althamerus in Tacit. de morib. Germ. Fallitur igitur Aventinus, qui in hist. Boiorum, *Teutoburgensem Taciti saltum cum silva Duisbergensi* in Clivia, vicina Rheno, & ab Amisii & Luppia fontibus longè remota confundit; atque ex hoc errore in alium lapsus, Vatum in ea cum legionibus cæsum scripsit. Fallitur Joannes Tylius in antiq. Duisbergi, qui Aventino astipulatur. Nec refert, quòd ad saltum, qui pro vero *Teutoburgensi* hîc habetur, non videatur esse *Teutoburgium*, à quo tamen originem istius cognominis petere oportet, minimum autem *Duisburgum* à *Teutoburgio* sono vocis discrepet: sicuti enim *Duisburgum*, *Dispargum* Greg. Turonensi dictum, celeberrima olim Francorum regia fuit; ita *Teutoburgium* antiquum id ipsum est oppidulum, quod postea *Thietmallum* & *Dethmoldia* dici cœptum, neque adhuc vetus suum nomen totum amisit. Cluver. l. 3. Germ. antiq. c. 15. & 19. Dietmelle esse antiquum illud *Teutoburgium*, à quo *Teutoburgensis* saltus cognomen accepit, ipsa hodierna appellatio manifestò indicat; quippe *Diet* idem esse nomen quod *Theuth*, jam dudum innumeris argumentis probatum habeo. Atque vulgare quidem fuit hoc tractu vocabulum *Theut*, locis impositum. Nam ab eodem dictus est antiquissimo nomine vicus ille, medio inter *Luppia* fontem & *Theutommellum* situ, *Teutemeyer*: item oppidulum *Düdenhille* / xv. millibus

bus passum ab Theutomello in orientem versùs distitum. Caterùm apud Ptolemaum legitur Germania locus, haud procul levà Visurgis ripà, Τελισόργιον, quod ego vocabulum ex situ & literarum ductu, corruptum esse judico pro Τελισόργιον. Accedit Teutonicos montes à Tacito collocari, ubi extrema sunt Bructerorum; quæ sanè nemo requiret in Duisbergenfi saltu ad Ruram, sed ad Amisii & Luppiae fontes. Forsan ab hoc antiquiore *Teutoburgio* Westphalico, in memoriam ejus, appellatum fuit *Teutoburgium* in Pannonia, ad confluentes Dravi & Istri, ubi hodie *Drafsad* pagus, Teutonum, ut verisimile, colonia, & quantum conjecturà assequi licet, à Sicambriis forsan condita. Lazius lib. 12. comm. Reip. Rom. c. 6. Sicambros enim, ante emigrationem, finitimos Cheruscis, ubi Dethmoldia, & latè in diœcesi Paderbornensi habitasse, ex Dione suprâ probatum.

2. LOCA VASTA.] Tum ob solitudinem, tum ob amplitudinem *Teutoburgiensis saltus*, qui in diœcesi Paderbornensi exurgens, per Lippiensem, Ravensbergensem, Osnabrugensem, Monasteriensem, & Oldenburgensem ditionem longissimo montium silvarumque tractu porrigitur. Vasta enim loca appellantur, quæ vel magnitudinis terminos excedunt, vel deserta & solitaria sunt, nec sine horrore peraguntur. Voslius in etymolog. In eadem Paderbornensi diœcesi occasum versùs conspicitur *mons Lulli*, quem, dum vigeret potentiorum licentia, & facilis quavis de causa apud Majores bellandi rapiendique propriâ auctoritate libido, nobiliorum Westphalorum *Purgatorium*, seu poenarum locum appellarunt. Nec longè hinc abest *mons Hunnorum*, in quo veterum castrorum vestigia ac munita etiamnum apparent, similia iis aggeribus, qui hodie dum prope *Brencken / Wevelsburg / Kerckborken* pagos cernuntur, & *Hunegraven* sive Hunnorum fossæ, nuncupantur. Bollandus in addendis ad XXI. Januarii.

3. SISTE VIATOR ITER.] Vetus in monumentis, & frequens his verbis compellendi viatorem formula. Meretur hanc moram propter Vari cladem, & victoriam Caroli M. in Romana & Francica historia inclutus saltus.

F

4. HIC

4. HIC RAPTAS AQUILAS CLADIS MONUMENTA LATINÆ, &c.] Tacit. l. i. Ann. Florus lib. 4. c. 12. alii- que suprâ citati.

5. VARI RELIQUIASQUE DUCIS.] Tacit. lib. i. Annal. *Haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquia Vari, legionumque insepulta dicebantur; & locis glebolis calvæ, seu crania hominum disjecta ossaque passim effodiuntur.* Hamelman. in genealogia Com. Lipp. Isac. Pontanus lib. i. orig. Franc. c. 9.

6. EGIT ET HIC CELEBREM THIETMALLO TESTE TRIUMPHUM.] Celebrem hîc triumphum Carolus M. egit; bellum enim illud non ducum operâ, ut pleraque alia, sed auspiciis & ductu suo gessit, aciem componendo, versandoque inter medios pugnantium conflictus, inde mox ingentem illam victoriam, innumerabili hostium multitudine interceptâ, reportavit. Eginhardus in vit. Caroli M. Astronomus in reb. gest. à Carol. M. apud Reuberum An. 783. Vita Caroli M. à Pithæo edita, Annales Francici incerti, sed vetusti scriptoris apud eundem, Poëta Anonym. lib. 16. An. 783. Adelmus Benedictinus in Annal. Reg. Franc. An. 783. Annal. Francorum apud Canisium, Regino in chron. Ursperg. in chron. eodem anno.

Ex his omnium antiquissimus Eginhardus ita de hoc prælio scribit: *Hoc bellum licet per multum temporis spatium traheretur, ipse non amplius quàm bis acie conflixit; semel juxta montem, qui Osnegge dicitur, in loco Thietmelle nominato, & iterum apud Alam fluvium; & hoc uno mense, paucis quoque interpositis diebus. His duobus præliis hostes adeò profligati ac devicti sunt, ut ulterius Regem neque provocare, neque venienti resistere, nisi aliquâ loci munitione defensi, auderent.* Vita Caroli M. apud Pithæum: *Iterum rebellant Saxones, & Dominus Rex Carolus super eos ad Teotmalli venit, ibi Saxones præparaverunt se ad pugnam in campo; sed viriliter Domino Rege Carolo pugnan- te Saxones terga vertunt, & Franci victores existunt: ceciditque ibi multitudo Saxonum, ita ut pauci fugâ evaserint.* Priusquàm verò alterum prælium ad Hafam iniit, Paderbornam Carolus victor venit. Adelmus: *Arridente veris tempore, cum ad expeditionem Sa-*
xoni-

xonicam se preparasset, nam de omnimoda eorum defectione perlatam fuerat, priusquam de memorata Theodonis villa se moveret, Hildigardis Regina uxor ejus decessit pridie cal. Maii, in vigilia ascensionis. Regino: Cujus funeri cum more solenni iusta persolveret, in Saxoniam, sicut disposuerat, duxit exercitum. Cumque Saxones in eo loco, qui Thietmelle vocatur, ad pugnam se preparare cognovisset, ad eos summâ celeritate contendit; commissoque cum eis praelio, tantâ eos cæde prostravit, ut de innumerabili eorum multitudine perpauci evasisse dicantur: cumque de loco praelii ad Padrebrunnam se cum exercitu recepisset, atque ibi castris positus partem exercitus, quæ adhuc de Francia venire debuerat, opperiretur, audivit Saxones in finibus Westphalorum Hasam ad hoc congregari, ut ibi cum eo, si venisset, acie constigerent. Quia in Thietmellensi pugna singularem Carolus M. Dei opem expertus fuerat, in ejus memoriam sacellum in monte *Osnegg* condidit, & utique à divino auxilio nomen indidit. Pideritius in chron. Lippiens. Poëta Anonym. l. c.

Sed tandem Carolus divino munere victor,

Cæsis innumeris reliquos exinde fugavit.

Chron. Tremon. apud Stangevol. lib. 2. Ann. Carolus Rex in monte, ab antiquo *Asneggi* dicto, milliare à Lemgau civitate distante, Saxones usquequo rebelles, iteratò aggressus, illos ad internecionem occidit, & transfugas dissipat: quæ in pugna, manifestum ei divinum adfuit auxilium, expropter religione tactus, ne ingratus erga Deum reperiretur, montem hunc divino cultui consecravit, montem sancti adjutorii eum baptizando, atque Ecclesiam ibidem fundando, ubi posteri multis sæculis, piâ & ab antiquo usitatâ devotione, illinc peregrinantes divinum auxilium non rarò senserunt. Crantzius lib. 2. Saxon. c. 4. Ego montem accipio, in quo à memoria Caroli erecta est capella, divini auxilii nominata, hoc referens posteris, quod propter caeleste presidium in eo missum, memoria ibi magni miraculi consecrata est. Laici vocant montem Sancti Adjutorii. Nomen Germanicum *Sant hülffe* diutissimè mansit, senum sermonibus, ut Reineccius in not. ad Poët. Anonym. hætenus conservatum, & fortè etiamnum manet; Sacellum jacet desertum, imò funditus destructum. Cur verò idem Reineccius, posteaquam ab Hermanno Hamelman-

no etiam vicum *Sant hütffe* hodieum in Diepholtano Comitatu haud procul Diepholdiâ arce extare didicisset, mutatâ priori sententiâ suâ, locum *Thietmelle* diversum ab oppido *Diethmolde* esse crediderit, causam meo iudicio perexiguam habuit. Siquidem Dethmoldiensis victoria divinâ ope parta, uti facello, in Lippiensi Comitatu, *sancti auxilii* olim nomen dedit; ita eodem anno ac mense, & paucis quidem diebus interjectis, alter de Saxonibus ad Hasam fluvium à Carolo M. deportatus triumphus, Diepholtano vico ac facello idem *divini auxilii* nomen potuit imponere; ut eò minùs fuerit necesse, antiquum Thietmali nomen Dethmoldiæ nostræ abrogare, quod ipsa An. 1011. Ecclesiæ Paderbornensi donata, in diplomate S. Henrici etiam retinuit, ac melius quàm Diepholdia hodie exprimit. Ad Diepholdiæ quidem vicum Drebbenam postremam hanc victoriam contigisse perhibent Chron. Brunswicense, & Saxonicum ms. Hermannus Hamelmannus in delineat. urbium Westphaliæ, Merian in topographia Westphal. & Justus Winckelmannus vir in primis eruditus: attamen alii memorabilem hanc pugnam eò loci pugnatam negant, qui longè ab Hasa flumine, prope quod dimicatum esse prodidère veteres, remotus est. Unde Bernardus Wittius in Chron. suo ms. hujus prælii locum Haselunæ assignat, oppido Hasæ fluvio incumbenti. Vero autem similis videri ait Henricus Turckius in Annal. mss. de inferiori Germania, uno milliari ab Osnabrugo, apud Hasam flumen, ubi incolæ celebrant Wallenhorstiam pagum, & Bocholtiam vicum, prope parthenonem Rullensem, Saxonum castris ac stativis nobilitatos, inter utrumque locum concurrisse exercitus, devictosque Saxones.

7. THIE TMALLO.] Loco in Annal. Franciscis *Theotmelli*, *Thietmelle*, *Thiotmelli*, *Teotmala*, *Theotmallin*, *Theotmaldi*, *Teotmalli*, *Thietmalli* nuncupato, atque ob antiquitatem maximè claro; utpote cui nomen *Teutoburgium* olim fuit, quod Henricus Tybius in antiq. Duisburg. affingit Duisburgo: at Thietmallo nostro debitum adhuc manet quoad priorem sui partem. Nam *Thiet* & *Theut* re eadem, solâ dialecto differunt, posterior

pars,

pars, sive burgium solita Germanicorum populorum municipii gentilitiaque appellatio. Lazius lib. 12. c. 6. in Mallum postea, incertum quo tempore, commutatum, seu quod Teut, sive Tuisconis signum Germanis mal, ibidem esset, Piderit. p. 1. & 2. chron. Lipp. seu veriùs iudicii locus. Mallus enim & mallum iudicium seu placitum, in quo majora negotia à Comite fruebantur, Francis multisque aliis gentibus significavit: id quod nos etiam docet Zventeboldi Lotharingæ Regis, Arnulfi Imperatoris filii nothi, diploma, Abbatia Werthinensi ad Ruram concessum. In nomine sanctæ & individue Trinitatis. Zventeboldus misericordiam Dei Rex. Comperiat omnium fidelium nostrorum presentium & futurorum prudentia. qualiter fratres monasterii S. Liudgeri quod dicitur Werthina nostra suggererint dominationi. quatenus seipsos & que sua in nostro regno sunt. sub nostro patrocinio ac tuitione susciperemus & privilegia que Priores nostri pro tuitione illi monasterio contulerunt. nostri dignaremur præcepti auctoritate firmare. Quorum suggestioni ob amorem Dei & interventum honorabilis Rathodi Trevirorum Episcopi & Oddonis fidelis nostri libentissimè annuentes. volumus ut sub nostro mundiburdio res quasunque in nostro regno habent securè possideant. Donationem sive illius fisci quod dicitur Frimersheim. sive aliarum quarumque possessionum cum mancipiis & silvis. pratis. & omni integritate. ratam teneant & immobiliter stabilitam: Item concedimus eis. ut in omnibus mercatibus qui per Rhenum sunt à teloneis sint liberi. nec aliquid exigatur ubicumque ad suas utilitates indigent emere aut vendere. Item præcipimus ut nullus iudex publicus in eorum hominibus habeat ditionem. sed Advocatus eorum super eis iustitias agat. nec ad publicum MALLUM quisquam succlamationem faciat priusquam Advocatum eorum interpellaverit pro iustitia facienda. Et ut hac auctoritatis nostræ concessio firmiter in Dei nomine perseveret. manu propria eam firmavimus & anuli nostri impressione eam sigillari præcepimus. Signum Zventeboldi gloriosissimi Regis. Waltgerus Notarius ad vicem Ratpoti Archiepiscopi summiq; Cancellarii recognovit. Data v. idibus Maii. Anno incarnat. dominicæ DCCC. XCVIII. Indictione primâ. anno vero Regis piissimi Zventeboldi III. actum Aquisgrani palatii. in Dei nomine feliciter amen. Hinc mallare in iudicium vocare, Mallobergium

gium plebs, quæ ad unum placitum convenire solet. Hieron. Bignolus in notis ad veteres formulas Marcolfi, Lindenbrog. in glossario, Goldastus in notis ad part. I. tom. I. veterum Germ. script. Plenæ exemplis Salica, Alemannorum, Longobardorum & Ripuariorum leges, Capitula, & Capitulationes Caroli M. & Ludovici Pii, Capit. quæ facta Sueff. An. 853. Comes convenientem locum consideret, & inveniet, ubi stationem ad MALLUM tenendum constituat. Talem verò locum seu stationem Thietmali fuisse, præter nomen, hoc diploma S. Henrici regis confirmat. *In nomine sanctæ & individua Trinitatis. Henricus divina ordinante providentiâ Rex. Divina pietatis clementia quæ nos ad culmen regia majestatis perduxit ad hoc voluit regnare. ut ecclesiarum ordini firmando atque corroborando subveniamus. his autem maximè locis quæ ab antecessoribus nostris regibus imperatoribus fundata. sed jam peccatis exigentibus panè videbantur annullata. quapropter omnium fidelium nostrorum presentium scilicet ac futurorum industrie notum esse volumus. qualiter nos divini amoris instinctu. pro remedio animæ nostræ seu parentum nostrorum. nec non & tertii Ottonis. bonæ memoriæ imperatoris. dilectæque conjugis nostræ. CUNIGUNDAE. reginæ interventu. atque Meginwerc sanctæ Podrebronnensis ecclesiæ venerabilis episcopi rogatu. sibi. suæque sanctæ ecclesiæ à KAROLO MAGNO imperatore olim fundata. nostris verò temporibus incendium passæ. in honore etiam sanctæ Dei genitricis semperque virginis MARIAE. & Sancti KILIANI. martyris. LIBORIIQUE confessoris dedicata. comitatum quem Hahold comes dum vixit tenuit. situm scilicet in locis. Haverga. Limga. THIAMALI. Aga. Patherga. Treveresga. Langaneka. Erpesfeld. Silbiki. Matfeld. Nihterga. Sinatfeld. Balleuan. propè Spriada. Gambiki. Gellion. Scuuardeshufun. cum omni legalitate in proprium concedimus atque largimur per hanc nostram regalem paginam. eo videlicet rationis tenore. ut præfatus episcopus Meginwerc. sui que successores præscriptæ ecclesiæ præsidentes. dehinc liberam habeant potestatem de eodem comitatu. ejusque utilitatibus quicquid eis placuerit faciendi. ad eorum tamen utilitatem ecclesiæ. omnium videlicet inquietudine remotâ. Et ut hæc nostræ traditionis seu confirmationis auctoritas stabilis & inconvulsa omni habeatur tempore. hoc præceptum*
inde

inde conscriptum manu propria firmare curavimus. & sigillo nostro insigniri jussimus. Signum Domni Heinrici Regis invictissimi. Guntherius Cancellarius ad vicem Erkambaldi Archicappellani recognovi. Datum. IIII. idus APRIL. Indictione. VIII. Anno dominice incarnationis millesimo XI^{mo}. Anno verò Domni secundi Heinrici regnantis. VIII. Actum Triburà regià villà. FELICITER AMEN. Cæterùm Thietmalle, veteri linguà Theudiscà, locum augustum & heroicum sonare monet Christophorus Broverus in notis ad vitam B. Meinwerci, qui lapidem quendam altaris, spectabilis magnitudinis, à B. Leone Papa consecratum, de ecclesia Thietmelle allatum, in crypta nova monasterii sui, in honore S. Stephani Protomartyris IV. Non. Januarii consecravit, & adorandas ejusdem Protomartyris reliquias, cum aliis multorum Sanctorum in eo reposuit. Auctor vitam B. Meinwerci. Thietmalle hodiè Dethmoldia vocatur, primarium Comitum Lippiensium domicilium, qui Episcoporum & Principum Paderbornensium beneficio, seu feudi nomine, hunc locum, aliaque oppida, arces & pagos obtinent. Unde hallucinari colliges Bollandum ad xxviii. Januarii, in Notis ad vitam Caroli M. Thietmallum in dioecesi Osnabrugensi collocantem.

8. SÆPIUS HIC HOSTEM.] Sextà Caroli M. in Saxoniam expeditione, Dethmoldiensis victoria contigit. Anno 786. quatuordecim ejus prælia numerabantur. Fabr. l. 4. orig. Saxon. nec tamen belli adhuc finis: quo plures tam ex nobilitate Francorum, quàm Saxonum, & sancti summis honoribus viri, consumpti sunt; tandemque anno tricesimo tertio finitum est. Eginhard. in vita Caroli M. Locum confecti hujus belli, qui Salz ad Salam dicitur, acceptum ferimus Poëtæ Anonymo, qui verisimiliter fuit Paderbornensis; nam Annal. Franc. Regino, Adelmus & alii, ut rem totam suppressere? Nec Eginhardus, quem auctor citat, in vita Caroli M. *πέντε τοὶ πέντε* habet. Ut eundem auctorem ex alio Eginhardi opere de gestis Saxonum pleraque mutuatum suspicetur Rein. Reineccius in not. ad Poëtam Anonym. ad An. dccc. III. Sed audiamus ipsum Poëtam:

Nobilis hic annus longi certamina belli

Tan-

*Tandem Saxones inter Francoſque peracti,
Firmo perpetua concludit federe pacis.
Auguſtus pius ad ſedem SALZ nomine dictam
Venerat, &c.*

9. CONTUDIT ILLE SEMEL, &c.] Clade ſcil. Va-
rianâ, quâ factum eſt, ut Germania mox magis turpiter amiſſa
ſit, quàm glorioſè acquiſita, atque imperium, quod in litore Oceani non
ſteterat, in ripa Rheni fluminis ſtaret. Flor. l. 4. c. 12. nec ſtabilem
deinceps Romani ad Luppiani & Viſurgim figere pedem po-
tuerunt.

10. OSNEGGUM FRANCIS.] Eginhard. in vita Caroli:
Semel juxta montem, qui Osnegge dicitur, in loco Tietmelle nominato.
Crantz. l. 2. Sax. c. 4. recitatis hiſ verbis, mox ſubdidit: *ita*
ſcribunt Galli proprietatem lingua non tenentes. Atqui Eginhardus
Germanus fuit, rectiusque montis nomen, quod Crantzius *Af-*
neggi vocat, expreſſit: ita enim ſcriptum legitur in diplomate
Caroli M. de quodam nemore in ſilvâ *Oſning*, Wihoni Oſna-
brug. Epifcopo in perpetuum proprietatis ulum donato, quod
infra ex autographo fideliter deſcriptum leges. Ottonis M. An.
965. de eodem apud Ertwinum in Chron. Oſnab & S. Heinrici
literis, in quibus An. 1002. regni ſui 1. *Incendio Paderbrunnensis*
Eccleſiæ miſerabili condolens, & petitioni fidelis ſui Retharii venerabilis
Epifcopi annuens, in ſupplementum Eccleſiæ, in jus conceſſit, & per re-
gale præceptum corroboravit, foreſtum, quod incipit de Lutheræ ſtumine,
& tendit per Oſnig & Sinidi uſque in viam, qua ducit ad Horibufam.
Præterea in literis An. 1153. & 1338. datis mentio fit ſilvæ *Oſni-*
ne, prope quam prædium *Kiveninhuſen* dictum, & *Montanorum*,
qua *Oſnine* appellantur, & Gobelinius Perſona in Coſmod. atat.
6. cap. 85. pag. 276. partem illam ſilvæ Teutoburgiendiſis, quæ
inter Dringenbergam, præcipuum tranſmontanæ diceceſis ca-
ſtrum, & Paderbornam jacet, pariter *Oſning* circa annum 1398.
nuncupat. Fuit igitur *Oſnegge*, *Oſnig*, *Oſning*, *Oſnine*, *Oſning* nomen
ejuſdem faltûs, quem *Teutoburgiendiſem* Tacitus vocavit, & non
pauca, nec obſcura antiqui nominis veſtigia, tum in tractu vi-
cino Oſnabrugæ, forſan prius *Oſninebruchteria*. Moller. in de-
ſcript.

Script. Rheni lib. 5. tum prope Dethmoldiam alibique supersunt. Nam vallis, quâ illuc ex *Sinedi* deserto itur, *Ossenthal* / quasi *Ossinthal*, jugum seu cacumen montis Dethmoldienfis *Ëgge* / ubi Lippiensis silva desinit, campi *Ossenkempe* / velut *Ossinkempe*, hodieque vocantur. Idem Teutoburgiensis silvæ tractus in diplomate Ottonis III. anno MI. & Henrici Sancti anno MIII. quæ infra in monumento *Sendæ* leges, *Ardenna* appellari videtur, de *Foresto* quod incipit de *Delhina* flumine & tendit per *Ardennam* & *Sinede* usque in *viam* quæ ducit ad *Herisiam*. In Henriciano eadem verba, præterquam quod *Sinedi*, *Herisi*, & *Delhna* in eo legimus. Cæterum *Dellina* seu *Delhna* hodie *Dalske* dicitur, & fines diocesis Paderbornensis in *Stufenbroick* præterfluit. *Ardenna* *Celtis* silva est, & plures eo nomine in *Gallia* silva. Bucherius in Belg. Rom. lib. v. cap. CII. n. 8.

II. An. DCC. LXXXIII.] Annales Francici apud Pithæum, Astronomus apud Reub. Regino in Chron. Poëta Anonym. lib. I. Annales Canisiani, ita habent: *Rex Carolus iter fecit per partes Saxonie, eò quòd Saxones rebellarent, & cum paucis Francis ad Theotvaldi pervenit, ibi Saxones præparaverunt pugnam in campo, &c. Theotvaldi*, ait, quasi *Teutenberg*, seu *Teutoburg*, infra saltum denotaret.